

II. Blasphema verba protulisti? (etiam mente blasphema?) — maledicta in alios concessisti? verba sacra cum ira in Deum dixisti? Contra Deum divinasque ordinationes iratus vel non contentus fuisti? idque manifestasti? Falsone jurasti? aut cum dubio periculose pejerandi? (consuetudo?) in iudicio, et cum alieno damno? — Fecistine aliquod votum, quod non impleveris?

III. Diebus dominicis et festis semper totum Sacrum audisti? In ecclesia scandalose non egisti? Sine necessitate serviles labores exercuisti? (diu? coram aliis? — Expendantur et explicentur causae excusantes.)

IV. Parentes suntne superstites? Graviterne eos offendisti? inobedientia vel frequenti vel in rebus gravibus? (contra eorum praeceptum familiaritatem cum altero sexu fovisti, periculosa consortia adiisti?) ex animo eos contempsisti? cum contemptu iis respondisti? ad gravem moerorem commovisti? injuriis et asperis verbis eos allocutus es? iis maledixisti idque serio vel ipsis audientibus? . . . eorumne te puduit? curam eorum in necessitatibus habuisti? ultimam eorum voluntatem implevisti?

In famulatu hero fidelitatem servasti? non contemptim et asperis verbis eos gravi injuria affecisti, secreta non revelasti? famam apud vicinos non laesisti? An in rebus prohibitis obedivisti? In domo aliis, praesertim liberis, scandalo non fuisti? — (Similiter interroga de aliis Superioribus, num offensi fuerint, et quare.) — (Ipsos heros vel Superiores vero:) Curam famulorum egisti? malos famulos expulisti? — vel si forte sat gravis causa eos retinendi fuit, cohibuisti et innoxios reddidisti? nihil mali eis permisisti? eos ad officia religionis implenda induxisti?

(Parentes ipsi interrogandi:) filiis providisti? correxisti et punivisti, cum prudentia tamen et sine ira? pueros non una dormire permisisti cum puellis? Scivistine semper, ubi et cum quibus conversarentur? Eos in religione et oratione ad Deum et B. Mariam V. instituisti? ad scholas pravas non misisti? Adultis non permisisti familiaritatem periculosam cum diverso sexu? si matrimonium intendunt, num solum cum sola esse permisisti? Nunquam coram liberis liberis locutus es? in nulla re scandalo eis fuisti? Cum conjuge pacifice vixisti? etc. . . .

V. Nunquam ira te abripi sivist? Maledicta protulisti? Mala optasti proximo? ex animo? gravia? De aliorum malis gavisus es? Invidiam fovisti? Malum intulisti? aut inferre inferre voluisti? Rixa? Ebrietatem incurristi? plenam? in eo statu mala perpetrasti, aut facere *consuevisti*? officia tua et familiae curam propterea neglexisti? (Occasio, consuetudo!)

VII. Proximum in re nulla laesisti? in emendo et vendendo. (Damnum, furtum? Num restituisti? facere saltem proposueras? cur nondum? . . .)

VIII. In re gravi mentitus es, cum damno alieno? Aliis detraxisti (quod naraveras, eratne falsum an verum? ignotum an notum?) coram pluribus? Aliorum sermones diffamantes approbasti auscultando et promovisti? . . . Secutane sunt alia damna? (Restitutio famae etc., et causae excusantes.) Temeraria judicia gravia voluntarie fovisti? cum aliis communicasti?

Praecept. Ecclesiae. Jejunia ecclesiastica servasti? (Cur non? . . . edoceantur —) abstinentiam a cibis vetitis (carnes, carnes et pisces simul?). — (De Communionem paschali et annua confessione fere aliunde constabit.)

Quaedam de vitiis capital. et peccatis alienis. Valde superbe cum aliis egisti? Pauperes dure et aspere repulisti? (Beati misericordes? . . .) Avarus divitiis inhiasti vel anxie possedisti? — De peccatis te jactasti? de quibus? — Aliis peccata suasisti? laudasti? mandasti? quum facile posses, non impedivisti? Spectacula, choreae etc? Ornatus muliebris inhonestus? ex prava intentione, aliave industria alios pelliciendi? (Familiaritas cum periculo matrimonii mixti?)

Obligationes statûs? . . . Cogita paululum, num aliud quid habeas, quod conscientiam mordeat? Fortasse ultima confessio erit! Dein seria exhortatione et subjectis motivis poenitens ad contritionem peccatorum inducatur et propositum cavendi abhinc ab omni peccato saltem mortali.

Caput III.

Satisfactio.

Secundum doctrinam S. Scripturae et perpetuae Traditionis a³⁵² Trid. expositam (sess. 14 cap. 8) non semper cum culpa etiam universa poena condonatur, sed divina justitia cum misericordia conjungitur, quod et peccata post baptismum commissa dimittit, neque ad solvendum tantum, sed etiam ad ligandum, i. e. ad peccata etiam convenienti poena atque satisfactione castiganda, claves sacerdotibus concessae sunt.

Quapropter ut divinae justitiae divinique juris ratio habeatur, confessarii in sacramento poenitentiae poenitentias imponere, poenitentes illas acceptare et persolvere debent. Notissimae sunt graves illae poenitentiae canonicae, quae ex antiqua praxi a fidelibus lapsis, ut reconciliationis plenae participes evaderent, praestari debeant. Verum Ecclesia, quam etiam in ejusmodi praxi retinenda et mutanda a Spiritu Sancto duci negare non possumus, humanae infirmitatis rationem habet, et quo mitiores nunc poenas imponere consuevit, eo frequentius ad sacramentalem gratiam in sacramento poenitentiae accipiendam fideles invitat.

At non solum justitiae divinae consulitur, quando poenitentia sacramentalis imponitur, sed simul in ipsa illa satisfactione sacramentali in fidelium commodum misericordia exercetur. Poena enim temporalis, quae dimisso reatu culpae restat, aut in altera vita in purgatorio solvenda est, aut his in terris sive voluntaria castigatione sive tolerantia malorum a Deo immissorum sive operibus a sacerdote impositis est exstinguenda. Porro catholica doctrina communi consensu theologorum proposita est, opera in sacramentali confessione imposita *majorem vim satisfactivam* habere, quam eadem opera arbitrio ipsius poenitentis assumpta, quum virtute clavium sacramentalem effectum ex opere operato producant. Hinc est, quod satisfactio ipsius sacramenti pars dicitur, quae effectus sacramentales compleat atque integros reddat.

Summa doctrina circa obligationem confessarii poenitentiam imponendi, et obligationem poenitentium eam implendi hisce capitibus continetur:

I. Tenetur confessarius in qualibet confessione, si poenitens poenae³⁵³ solvendae capax est, poenitentiam imponere aliquo modo gravitati et qualitati criminum proportionatam. V. Trid. sess. 14 l. c.

„Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate salutare et convenientes satisfactiones injungere, ne, si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem *prae oculis*, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem.“

II. Haec obligatio imponendi poenitentiam pro peccatis mortalibus nondum vi clavium remissis per se gravis est; atque ipsa illa poenitentia communiter res seu materia simpliciter gravis esse debet. S. Alph. n. 506, idque prorsus ex verbis Trid. citatis sequitur.

III. Pro peccatis venialibus vel qualibet materia confessionis libera obligatio quidem imponendi poenitentiam adest, at venialis tantum: ib.

IV. Pro peccatis venialibus seu materia libera confessarius, sive levem sive gravem poenitentiam injungit, eam *sub gravi* injungere *nequit*: pro peccatis gravibus vero, si materiam levem injungit, etiam *tantum potest sub levi* injungere, si gravem, ea *sub gravi* per se injecta est, potest nihilominus, si id expresse manifestat, eam *sub levi* injungere — quod raro tamen expedit. S. Alph. n. 517 et 518.

354 V. Sunt autem complures causae, quae excusant, ne confessarius teneatur sive proportionatam, sive simpliciter gravem poenitentiam injungere: quae revocantur fere ad moralem quandam poenitentis impossibilitatem, aut ad ejus notabile bonum spirituale, quod ex mitiore poena injecta oriatur.

VI. Poenitens tenetur ad implendam poenitentiam acceptam, ita ut graviter peccet, si culpabiliter notabilem poenitentiam ejusve notabilem partem sub gravi obligantem omittat, aut diuturna dilatione ejus impletioni grave dispendium inferat. S. Alph. l. c.

VII. Si vero ex rationabili causa poenitens poenitentiam sibi graviolem esse putat: vel confessarium antequam eam imposuerit, ut eam temperet, rogare potest, vel impositae et acceptatae, si postea difficultas implendi adesse videtur, commutationem impetrare a quolibet legitimo confessario potest. S. Alph. n. 516.

355 **Uberior explicatio.** Nota ad I.: 1. Obligatio illa imponendae poenitentiae ex multiplici causa oritur:

- 1) ut ordo divini juris divinaeque justitiae servetur,
- 2) ne poenitens sacramentali fructu satisfactionis privetur,
- 3) ut sacramentum integritatem suam et complementum habeat.

2. Distinguuntur — ut ipsa verba Trid. allata innuunt — poenitentiae vindicativae et medicinales; quarum determinatio ad confessarium, et ut iudex et ut spiritualis medicus est, spectat. Sed ne falso ejusmodi munera distincta concipiantur, sciendum est, totam potestatem et auctoritatem imponendarum poenitentiarum, seu fidelium *obligandorum* in munere iudicis esse sitam.

Sc.: Qua medicus confessarius intendere quidem debet animae vulnera curare, relapsus convenientibus remediis praecavere; sed, nisi de *necessariis* mediis agitur, ad medicam suam curationem subeundam poenitentes cogere nequit: si vero de *necessariis* remediis agitur, ad ea non tam obligat, quam obligationem jure naturali et divino existentem declarat atque manifestat.

Aliud vero est, si confessarium *qua iudicem* spectamus: qua talis cum auctoritate *contra poenitentem* jus divinum servat atque vindicat, atque prorsus puniendi atque obligandi potestate potitur. Sed in *eligendis* seu *determinandis* operibus, quae tandem ut iudex imponit, medici partes agere pot-

est, imo eum id agere expedit, ita ut prae aliis operibus ea injungat, quae simul remedia sint utilia ad curandas spirituales infirmitates hominemque contra relapsus melius praeservent.

3. Quamquam optimum est, ea opera eligere, quae pravae illi cupi-³⁵⁶ ditati poenitentem ad peccata impellenti contraria sint: tamen saepe haec ratio valde imperfecte tantum considerari potest. Ceterum imponi possunt:

1) cujuslibet generis opera bona, non solum jejunia corporisque afflictationes et incommoda, sed etiam eleemosyna, orationes aliave spiritualia exercitia meditandi, pii libri legendi, examinis conscientiae instituendi etc. Nam in hac vita quaelibet pia opera humanae naturae sensuali aliquatenus gravia sunt eamque affligunt; imo ex communi doctrina certum est, quibuslibet bonis operibus, si modo aliae conditiones non desint, vim satisfactivam inesse. Ita ex S. Thom. III. suppl. q. 15 a. 3, S. Alph. n. 514.

2) Possunt etiam injungi opera *mere interna*, quia, quamvis aliqui dubitent de ejusmodi potestate relate ad auctoritatem *humanam*, hinc non humana, sed divina potestas exercetur: vide S. Alphons. cum communi sententia l. c.

3) Etiam opus pro defunctis offerendum injungi potest; nam etsi in eo casu satisfactio, quae operi, ut in se est, competit, in defunctos refundatur; tamen ipsa haec caritatis exercitatio opus bonum est, atque aptum, cui ex opere operato effectus *sacramentalis* poenam temporalem poenitentis diminuens adnectatur: cf. S. Alph. ib.; Scavini t. 3 n. 383; S. Thom., *Quodl.* 3 a. 28.

4) Imo etiam cessationem ab aliquo opere bono injungi absolute libebit, non quatenus est operis boni cessatio, sed obedientiae, humilitatis, propriae voluntatis abnegandae exercitatio. S. Alph. ib.: quamquam *raro expedit*, id tantum, aut id etiam injungere.

5) Opus aliunde debitum etiam pro sacramentali poenitentia injungi potest, ut contra paucos S. Alphons. n. 513 cum innumeris scriptoribus tenet, siquidem etiam ejusmodi opus ex natura sua satisfactorium esse potest, et majoris efficaciae satisfactivae ex opere operato recipiendae est capax. — Attamen, nisi id expresse declaratum est a confessario, opus impositum non sic intelligitur; neque expedit ejusmodi opera sola injungere, nisi gravis aliqua causa ex parte poenitentis existat. Quando vero opus ita impositum est, ejus culpabilis omissio duplex peccatum specie distinctum constituit.

6) Opus aliquod *sub conditione relapsus* implendum *imponi posse*, cum Suarez, Laym., S. Alph. n. 524 etc. tenendum est, ita ut, verificata conditione, poenitens vere obligatus esse dici debeat: at hac *sola* poenitentia imposita confessarius muneri suo minime satisfacit. Ib.

7) Opus publicum pro peccatis occultis imponi nequit, et universim ea, quae poenitens implere nequeat, quin peccati gravis commissi suspicio in aliis excitetur, pro poenitentia injungi non possunt, siquidem quandam sigilli violationem continent. Cf. Rituale Rom.: „pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam poenitentiam non imponat“. At quae poenitens pro sua conditione facile sua sponte assumere potest neque coram aliis agere cogitur, quamquam re ipsa ea aliis videntibus aget, non habentur pro poenitentia publica; neque id ad confessarium spectat, si poenitens ipse haec et haec se pro poenitentia sacramentali facere aliis dicit. Si autem pro publicis peccatis publica quaedam reparatio necessaria est, ea

pro poenitentia sacramentali injungi potest; num vero expediat et quatenus, confessarii prudentiae relinquitur. S. Alph. n. 512.

8) Praeterea cavendum est, ne imponantur opera poenitenti nimis repugnancia aut ea, quae, ne omittantur, timendum est, v. g. ut pueri veniam petant a parentibus, ut in ecclesia coram aliis expansis brachiis orent etc. Confessarii imprudentia in ejusmodi poenitentiis potius elucet, atque multorum sacrilegiorum ansa esse potest, nisi maximus delectus poenitentium habeatur.

357 Ad II. et III. 1. Materia gravis secundum hodiernam disciplinam ea est, quae in legibus ecclesiasticis sub gravi obligare censetur: ita in precibus recitandis rosarium 5 decadum materia gravis est, pariter litaniae omnium Sanctorum cum precibus: levis vero censetur unus ex consuetis psalmis, litaniae Lauretanae, quinquies Pater et Ave¹.

2. Si multa peccata gravia commissa sunt, pro numero quidem peccatorum materia gravis multiplicari vix potest: attamen per se non sufficit imponere solummodo eam materiam, quae in limite gravis materiae est, nisi adsit aliqua ex causis excusantibus statim explicandis.

Ad IV. 1. De distinguenda obligatione gravi et levi, qua poenitens teneatur opus impositum persolvere, eadem valent fere, quae de lege ejusque obligatione dicta sunt, sc. materiam objective levem gravis obligationis capacem non esse; materiam vero gravem, si ex gravi causa jungatur, per se gravem obligationem secum ferre, posse tamen Superiorem imperfectam seu venialem tantum obligationem statuere: id, cui S. Alph. tamquam sententiae „communiori et valde probabili“ assentitur n. 518².

358 2. Quo magis compleatur doctrina de obligatione, qua poenitentia confitentem liget, considerari debet intentio, quae sit necessaria, et status gratiae, qui sit necessarius, ut poenitentia rite persolvatur. Quaeritur ergo primo de intentione. De actione seu opere lege aliqua praecepto communi et certa sententia statuitur, eum, qui opus praeceptum, etsi legis immemor vel inscius, imo cum expressa voluntate nunc pro sola devotione, non ex

¹ Perperam autem videtur ea precum recitatio pro materia gravi statui, quae recitationem „parvae horae in officio divino“ adaequet. Quamquam enim haec in obligatione recitandi Breviarii gravis habetur, attendi debet, id non ex objecto solum in se spectato repeti, sed etiam ex eo, quod Breviarii recitatio sit actio hominis publice deputati eaque nomine Ecclesiae peragenda.

² Quod videlicet adversarii dicunt, confessarium in imponenda poenitentia agere in persona Christi, et propterea eum non posse aliter ac Christum et Deum praecipere, i. e. rem gravem sub gravi: prior thesis verissima est, posterior non plane consequitur. Recte quidem concludit, confessarium, qui sine gravi causa poenitentiam gravem pro gravibus peccatis sub levi praecipiat, peccare, quum sit contra institutionem sacramenti poenitentiae atque contra Christi intentionem. At valide videtur esse actum. Confessarius enim, etsi agit in persona Christi, tamen nullatenus agit, nisi velit. Ergo si graviter atque perfecto modo poenitentiam imponere noluit, eam neque sic imposuit. Num vero poenitentia ita sub levi imposita tantum poenitentiae temporalis ex opere operato exstinguat, quantum eadem sub gravi praecepta, valde dubito: sicut enim imperfecto modo sacramento ejusque institutioni respondeat, ita etiam imperfectum tantum influxum sacramentalis virtutis recipere videtur.

praecepto agendi, posuerit, legem implevisse neque ad iterandum opus teneri: quod Sanchez in decal. l. 1 c. 13 n. 17 absolute, Lugo d. 25 n. 34 „probabiliter“ ad sacramentalem poenitentiam etiam applicat. Attamen hic aliorum sententia praeferenda videtur, secundum quam in ipsius subditi arbitrio est, opus pro poenitentia impositum ut sacramentalem poenitentiam exercere aut non. Sicut enim sacramentum suscipi nequit nisi voluntarie, ita illam sacramenti partem integram ponere, videtur omnino a voluntate agentis pendere. Quare ille quidem, qui de sacramentali poenitentia non cogitans opus tamen injunctum perficiat, in habituali illa voluntate fuisse facile dici potest prius ea faciendi, quae ex obligatione facere debuit, quam quae ex mera devotione assumit (Lugo n. 38): qui vero expresse statuat, non pro poenitentia sacramentali, sed pro devotione libera opus illud facere, sacramentali poenitentiae satisfacisse non videtur. Mazzotta q. 5 c. 2, „Quaeres secundo“ cum Vasquez aliisque plurimis.

3. Dein quaeritur de statu gratiae. De obligationibus legis generatim³⁵⁹ dicitur, non esse de praecepto, legem in statu gratiae implere: sed hic specialis ratio contraria moveri potest, quia is, qui in peccatum relapsus neque cum Deo reconciliatus poenitentiam sacramentalem exercet, fructum sacramentalem, remissionem dico poenitentiae temporalis, consequi nequit, sed sacramenti effectui secundario obicem ponit. Quod aliqui rigidius quidem pro peccato gravi habent, vel potius dicunt, illud opus non valere, ut Tabiena; alii cum Lugo d. 25 n. 32 pro nullo peccato id habent; alii tandem pro peccato veniali, ut cum Suarez d. 38 sect. 8 n. 7, Laym. l. c. cap. 15 n. 15, Bonac. l. c. q. 5 s. 3 p. 4 n. 15, S^{us} Alph. n. 523, eo quod obicem quidem sacramentali effectui ponatur, sed effectui secundario tantum, qui remoto obice reviviscat.

Sc. opera quidem qua personalia, quae in statu peccati fiunt, vim satisfactivam nec habent, neque unquam recipient: at opus sacramentaliter injunctum, quatenus ex opere operato satisfactivum est, illum effectum, qui propter statum agentis suspensus erat, postea remoto obice producet.

4. Modus implendi idem est atque in implenda lege ecclesiastica: quare preces, quae ecclesiastico more alternatim dicuntur, etiam quando ex poenitentia persolvenda agitur, cum socio alternatim dici possunt, e. g. litaniae, rosarium, psalmi: non vero alia, quae hunc modum more ecclesiastico non admittunt. Gury II. 535.

Ad V. Causae a proportionata poenitentia imponenda excusantes³⁶⁰ ad tres classes reduci possunt; quarum tamen ultima fere sola majoris momenti est.

1. Causae, ob quas liceat sine ulla poenitentia imposita absolvere, sunt: 1) urgens mortis periculum — quamquam si poenitens levissimum opus, e. g. invocationem nominis Jesu, praestare potest, talem levissimam actionem injungere expedit (S. Alph. H. A. n. 49); 2) quando poenitens perplexus vel scrupulosus brevi omnino temporis intervallo pluries novum peccatum ex oblivione omissum affert, atque simul aliqua causa existit absolutionem iterato concedendi: quod si accidit, sufficit tandem poenitentias jam impositas iterum injungere sine novo opere addito vel potius priora opera sic commutare, ut jam valeant tamquam sacramentalis poenitentia pro omnibus peccatis accusatis (Busenb., approbante S. Alph. l. 6 n. 513; Lugo d. 25 n. 50).

2. Causae, ob quas liceat pro culpis gravibus imponere poenitentiam non relative tantum, sed absolute levem:

1) causae priores paulo latius intellectae — S. Alph. dicit: „in gravissima infirmitate“;

2) vehementissima et extraordinaria contritio — quae tamen rarissime supponi vel deprehendi potest. — Eam *in se* esse rationem a gravi poenitentia excusantem, ex eo elucet, quia quo vehementior est contritio, eo magis etiam ipsa poena temporalis exstinguitur. Ceterum, qui ita contritus est, libentissime graviorem etiam poenitentiam sustinebit. Si igitur aliquando sancti viri, ut S. Franc. Xav., ita egerunt, ut levem omnino poenitentiam injungerent, id potissimum eo fine fecerunt, ut aut ipsi pro poenitente supplerent, aut ipsum poenitentem ad graves poenitentias sponte suscipiendas incitarent;

3) gravissima infirmitas spiritualis, quando videt confessarius, poenitentem animum despondere atque vix adduci posse, ut gravem poenitentiam persolvat, de cetero tamen dolorem et propositum circa peccata sufficientem habere. — At in hoc casu alterum remedium suppetit, quod vix non semper eligendum sit, nimirum ut, injuncto levi opere nondum aliunde debito, adjungantur aliqua opera jam aliunde debita simul tamquam sacramentalis satisfactio, v. g. Missa diebus Dominicis audienda et similia (S. Alph. l. 6 n. 513).

361 3. Causae, ob quas poenitentia quidem injungatur, quae in legibus ecclesiasticis pro gravi materia habetur, attamen *minor*, quam proportio multorum peccatorum mereatur. (Videlicet nisi causa excusans accedat, confessarius certe officio suo desit, si pro multis gravibusque criminibus solummodo unum alterumve rosarium recitandum injungat.) Cf. Reuter p. 4 n. 591:

1) magna, etsi non extraordinaria contritio;

2) occasio jubilai vel indulgentiae plenariae (S. Alph. *H. A.* n. 49 et l. 6 n. 510): sc. antiquitus permulti scriptores docuerunt, propter indulgentiam plenariam propositam licere poenitentiam sacramentalem omittere; attamen Ben. XIV. in Const.: „Inter praeteritos“ § 65 contrarium omnino fieri jussit;

3) timor, ne poenitens, quamquam accepit, postea tamen omittat magnam poenitentiam ex spirituali infirmitate (S. Alph. n. 509, *H. A.* n. 50);

4) fundata spes minori poenitentia peccatorem ad frequentiore usum sacramentorum cum majore fructu spirituali alliciendi: S. Alph. *ib.*, Lugo disp. 25 n. 60 (imo haec una ex potissimis causis videtur esse, cur Ecclesia nostris temporibus ab antiquo rigore poenarum canonicarum recesserit);

5) voluntas confessarii per seipsum loco poenitentis satisfaciendi, ut illustria exempla habemus in S. Franc. Xav., qui cruentis flagellationibus luit crimina eorum, quorum confessiones exceperat. *Posse* enim vicaria satisfactione aliorum poenas lui, ex catholica doctrina de communione Sanctorum constat. Proscripta vero thesis est, „posse poenitentem *propria auctoritate* substituere sibi alium, qui loco ipsius

poenitentiam impleat“ (Alex. VII. prop. 15; v. S. Alph. n. 526); neque tota poenitentia alteri implenda committi debet, quia *sacramentalis* actio non videtur esse, nisi quod ab ipso poenitente praestetur et quod ipse *consentiendo* in vicariam satisfactionem bene agat: v. Reuter n. 404 ex doctrina S. Thom., S. Bonav. etc.;

6) spes peccatorem minore poenitentia ad id permovendi, ut voluntarias poenas majores de se ipse sumat.

Utile vero erit, poenitentes de insufficientia operis injuncti monere.

NB. Praestat, hic subjungere effata quaedam sanctissimorum et prudentissimorum virorum, qui in illo negotio tractandi poenitentes versati maxime erant.

S. Antonin. 3 p. tit. 17 s. 20: „Debet confessarius talem dare poenitentiam, quam credat verisimiliter poenitentem implere, ne ipsam violando deterius ei contingat. Quod si magna peccata commisit et dicit se poenitere, sed non posse aliquam duram poenitentiam agere, animet eum ad hoc confessor, ostendendo gravitatem peccatorum et per consequens poenarum, et sic tandem injungat ei poenitentiam, quam libenter suscipiat. Et si sacerdos non potest gaudere de omnimoda purgatione ejus, saltem gaudeat, quod liberatum a gehenna transmittit ad purgatorium. Itaque confessor nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere a se, sed potius imponat ei unum ‚Pater noster‘ vel aliud leve, et quod alia bona, quae fecerit, et mala, quae toleraverit, sint ei in poenitentia, concordante S. Thoma. Hoc tamen sane intellige, vid. quia si alias ipsum poenitet, et paratum dicit se facere quod debet, sed onus poenitentiae dicit non posse sufferre, tunc propter hoc, quantumcunque deliquerit, non debet dimitti sine absolutione, ne desperet.“

S. Carol. Borromaeus in *Instruct. conf.*: „Talem imponat poenitentiam, qualem a poenitente praestari posse judicet. Proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget, an possit anve dubitet poenitentiam sibi injunctam peragere: alioquin eam mutabit aut minuet.“

S. Alph. ipse addit n. 510: „Quam imprudenter se gerunt confessarii, qui magnas imponunt poenitentias, quas praevident poenitentes non impleturos. O quam plures confessarii indocti inveniuntur, qui non dubitant absolvere eos, qui vel sunt in proxima occasione peccandi, vel recidivi indispositi, et insipienter putant, se ipsos curare graves eis imponendo poenitentias; ex quo fit, quod illi, etsi poenitentiam acceptent, ut absolutionem carpant, tamen post absolutionem obtentam, quia nullum eis remedium praescribitur, quo praeserventur, brevi misere relabuntur, poenitentiam non implent, et ab ejus gravitate deterriti, deinde a confessione abhorrent, et sic in peccatis diutius tabescunt. Ceterum hic animadvertendum puto, quod extra casum gravissimae infirmitatis aut vehementissimae contritionis non bene ageret confessarius, si pro culpis mortalibus injungeret poenitentiam per se levem, quae levem inferat obligationem. Licet enim, si expedierit, imponatur opus, quod respective ad peccata sit leve, tamen *regulariter* semper est injungenda aliqua poenitentia gravis, quae gravem inducat obligationem.“

Ad VI. 1. Quae sit notabilis pars poenitentiae ejusve circumstantia-363 rum, ita ut, si voluntarie omittatur, graviter peccetur, morali aestimatione secundum normam legis ecclesiasticae aestimandum est.

2. In dijudicanda *dilatione* poenitentiae videndum est, utrum tempus ad substantiam operis impositi pertineat necne; sc. 1) num confessarius diem fixum assignaverit eumque etiam *per se* intenderit — quod non semper fit, si dies assignatur — imo communiter etiamtum translatio in sequentem diem, ut jejunium feriâ sextâ indictum transferre in sabbatum, non est grave peccatum, S. Alph. n. 521; 2) num per certum tempus a confessione aliquid praestandum praescripserit, quod remedii causa statim

et continuo adhiberi voluerit: quod si factum est, omissio etiam unius alteriusve diei, si materia gravis est, grave peccatum constituere potest (nisi tamen pro uno alterove die confessarius alterius temporis substitutionem concesserit aut concessisse praesumendus sit); 3) utrum per ipsam dilationem opus ipsum notabiliter diminuatur necne, v. g. si quis pro poenitentia post hebdomadam ad sacramenta redire jussus ad mensem differat. (Communione hebdomadariam differre uno alterove die, aut menstruam Communionem non ultra hebdomadam differre, communiter leve peccatum tantum censetur. S. Alph. ib., Mazz. q. 5 c. 2.)

Si nihil horum in dilatione poenitentiae apparet, longe etiam major dilatio sine peccato gravi fit. S. Alph. dilatio sex mensium certo gravis videtur; alii ad tempus etiam longinquius eam produci non plane negant, atque grave peccatum, quod committatur, praecipue repetunt ex gravi periculo poenitentiam oblivioni tradendi aut propter insequentem impossibilitatem fortasse omittendi: quod utique, si ad dimidium annum vel annum differatur, facile accidere poterit. Cf. Lugo disp. 25 n. 92, Sanchez in decal. l. 4 c. 10 n. 21, Elbel de poenit. n. 229.

364 3. Si poenitentia quotidie persolvenda pro longiore tempore imponitur, et interim accidit, ut idem opus ex lege ecclesiastica debeatur, confessarius non censetur bis eodem die opus illud postulare, nisi expresserit; contra si pro una alterave vice, aut etiam pluries, die non assignato, opus imposuit, omnino debet poni opus aliunde nondum debitum, nisi confessarius aliud expresse concesserit. Hinc:

1) Qui per mensem quotidie Missam audire debet, diebus Dominicis per se non debet bis Sacro interesse: Mazz. ib. c. 1, Gury II n. 535, S. Alph. H. A. n. 57 etc.

2) Qui ter Missam audire debet pro poenitentia, non potest die Dominica — nisi confessarius id expressit — per illam Missam satisfacere, quae legi ecclesiasticae respondet; neque duas tresve Missas eodem tempore audire, siquidem id contra intentionem confessarii censetur esse.

3) Qui preces recitare debet, potest satisfacere intra Missam, cui ex lege ecclesiastica assistere debet, quia hae duae obligationes eodem tempore impleri possunt, nisi confessarius aliud declaravit: imo non raro expedit, poenitentem hac de re monere, sc. sibi licere intra Missam preces persolvere, saltem si illius conditionis poenitens est, ut pro longioribus precibus aliud tempus ipsi vix suppetat.

365 Ad VII. 1. Detrectare rationabilem poenitentiam poenitens non videtur posse sine peccato gravi. Nam si alicujus confessarii iudicio sese semel subiecit, debet etiam illud iudicium ita perficere, sicut per divinum jus perficiendum praescribitur: divini autem juris est, imponi a confessario, solvi a poenitente poenitentiam congruam. V. Elbel l. c. n. 227, Mazz. Q. 5 cap. 2 cum Suar. d. 38 s. 7, Bonac. l. c. sect. 3 p. 4 n. 1; Lugo d. 25 n. 68 id dicit: „verum et certum“, idque prorsus sequi ex Trid. s. 14. cap. 8.

Attamen aliud est detrectare, aliud rogare confessarium, ut mutet aut minuatur; et ut ex supra dictis patet, communiter imprudentiae confessarii est, si nolit infirmitati poenitentis indulgere, modo alioqui dispositus sit.

2. Si autem poenitens ex rationabili causa poenitentiam sibi gravio-rem iudicat, neque confessarius rogatus vult acquiescere, ut dimi-

nuat: poenitens sine peccato ejus iudicium relinquere potest, ita ut *absolutionem non recipiat*, sed iterata confessione apud alterum sacerdotem hujus iudicio sese subiciat. Mazz. ib. Si vero causa poenitentis non est ita rationabilis, facile veniale peccatum committit: Lugo l. c. n. 77; practice igitur vix mortaliter peccabit poenitens alioqui rite dispositus, qui ex infirmitate gravio-rem putans poenitentiam absolvi nolit, sed alterius confessarii — non tamen nimis indulgentis — tentare velit iudicium. Lugo ib., Coninck disp. 10. n. 80.

3. Qui vero post absolutionem (ideoque post sinceram voluntatem poenitentiam injunctam implendi) opus illud reperit sibi gravius, commutationem accipere potest sive ab eodem confessario sive ab altero.

Quae commutatio fieri non potest nisi virtute absolutionis aut datae, aut postea dandae. Sc. sola absolutio sacramentalis ea actio est, per quam sacerdos effectum ex opere operato producere possit circa poenitentem; atque haec est, quae opus aut *impositum* aut tamquam iudicii complementum adhuc *imponendum* ad virtutem satisfactivam ex opere operato elevat. Cf. Lugo de poenitent. disp. 25 n. 107—110, qui contrariam opinionem „omni specie probabilitatis carere“ merito dicit, et d. 15 n. 107: „Haec elevatio (sc. ad vim satisfactivam ex opere operato) fieri non potest a ministro, nisi proferat formam sacramenti.“

Quare idem confessarius immediate post absolutionem, antequam poenitens confessionale reliquit, commutationem certo facere potest vi praecedentis absolutionis, siquidem iudicium moraliter adhuc perdurat. Aliqui auctores eandem facultatem extendunt ad unum alterumve diem vel ultra post peractam confessionem. Videtur tamen verior esse sententia S. Alph. n. 529 dub. 3., qui eam facultatem restringit ad tempus immediate post absolutionem: nam vere cum illo tempore iudicium sacramentale absolutum et perfectum est, ita ut, quicquid postea instituitur, novum iudicium incipiat atque ad novam absolutionem sacramentalem dirigi debeat. Nihilominus, si confessario et poenitenti altera opinio praeplacet, cui *externam* aliquam probabilitatem adstipulari non nego, secundum eam agi posse, non tantopere repugno, siquidem de sacramenti parte *non essentiali* agitur. Nam si de *essentia* sacramenti ageretur, operandi modus ex probabili, sed *dubia* sententia et sacramento et sacramentum suscipienti injuriam inferret: nunc vero neque sacramento injuria infertur, neque poenitens, utpote qui invitus non sit, ex periculo carendi effectum satisfactivo majore patitur injuriam.

Alter autem confessarius commutationem poenitentiae facere nequit, nisi vi absolutionis sive *nunc*, sive *postea* dandae: attamen *praeteritae* confessionis repetitio non necessario exigitur; sufficit statum poenitentis in confuso cognovisse aut notitiam ipsius poenitentiae accepisse, ut commutatio in opus fere aequale fiat. Ita saltem S. Alph. n. 529 dub. 2. sentit, et — quod non abs re erit adnotare — addit ex Sporer et Tamb., confessarium posse, poenitente etiam non rogante, poenitentiam priorem mutare, si videat, poenitentem opus illud non implevisse et facile fore, ut etiam postea non impleat.

4. Si vero pro peccatis *reservatis* a legitimo Superiore poenitentia imposita est, eam confessarius inferior mutare minime potest, ut recte S. Alph. l. c. cum plerisque scriptoribus tenet: nam *illius causae* ju-

dicium prorsus subtractum est inferiori iudici. Excipe, si accessus ad Superiorem non pateat, gravisque causa commutationem faciendi adsit.

5. Si poenitens operis impositi oblitus fuerit, videndum est, num prudenter possit putare, confessarium illius adhuc memorem esse, neque difficile sit confessarium iterum adire. Quae si obtinent, debet poenitens confessarium denuo adire, ut cognoscat poenitentiam, nisi forte postea in sequenti confessione mavult priorem confessionem repetere et tunc se poenitentiae oblitum fuisse declarare. Verum per se ad repetendam confessionem non tenetur, atque ita, quum impossibile evaserit poenitentiam impleri, ab omni onere excusabitur, si confessarius difficulter tantum aditur, aut si ipse etiam operis impositi memor amplius non esse iudicari debet. S. Alph. n. 520.

368 Pro appendice subnectam catalogum aliquem poenitentiarum, quae utiliter imponi possint. Expedi enim saepe delectum quendam eorum operum expedite mente retinere.

Jejunium (quamquam non frequenter expediet plenum jejunium imponere), vel aliquoties partem coenae vel jentaculi sibi subtrahere; abstinere a certo cibo, a vino et potu inebriante. — Aliae corporis macerationes difficilius etiam imponi, vel etiam permitti non nisi cum magna prudentia possunt. — Expansis brachiis (privatim) aliquam orationem fundere (sed brevem, ne noceat sanitati); genibus flexis orare; mane statuto tempore statim surgere; abstinere ab inutilibus colloquiis, ludis etc.

Eleemosynam dare — invisere infirmos, hospitalia, pauperes; iis servire, humilia opera, etsi pauca, exercere.

Rosarium, litanias omnium Sanctorum, lauretanis recitare: — in honorem quinque Vulnerum 5 Pater et Ave recitare — Viam Crucis peragere (at aliquando parcendum est vano pudori) — mane et vespere SS. Cordi et B. Virgini sese commendare recitando pauca Pater vel Ave — conscientiam quotidie excutere et contritionem elicere per certum tempus, e. g. per semiquadrantem — ex libris piis aliquod caput legere (e. g. ex Thoma Kempensi . . .) — meditationem aliquam instituire (saltem attente legere et post quamlibet sententiam ruminari, ut de novissimis, de decalogo, de passione Domini, aliisque mysteriis vitae Christi) per semihoram, vel saltem quadrantem — actus fidei, spei et caritatis quotidie per aliquod tempus elicere — Missam devote audire — concioni interesse vel christianae doctrinae — statutis diebus ad sacramenta redire: quod si nequeat fieri, saltem die Dominica coram crucifixo sese praeparare, ac si accedatur ad Sacramenta, atque proposita bona coram crucifixo renovare cum imploratione divini auxilii (idque per spatium praescriptum, e. g. per horae quadrantem). — Mane et vespere quotidie renovare proposita in confessione concepta, neque superficie tenus, sed serio, atque in honorem modo SS. Cordis, modo B. Virginis, modo aliorum Sanctorum firmiter servare, implorando eorum adiutorium — ad pulsum horologii auditum per aliquod tempus oratiunculam jaculatoriam ex animo dicere (at simul indicetur poenitenti, si neglectum fuerit, postea simul toties dici posse oratiunculam, quoties omissa sit: quod etiam nota de aliis poenitentiis, quando tempus fixum fuerit).

Quae autem poenitentiae eligendae sint, pendet tum a conditione poenitentis, tum a peccatis commissis, quibus sint et poena et medicina. Quare convenit quidem, ut avaris et injustis eleemosyna et misericordiae opera, superbis humilitatis opus et propriae vilitatis consideratio, desideribus frequens oratio et exercitatio, luxuriosis et sensualibus mortificatio quaedam imponatur vel ad preces impositas adjungatur. Verum id etiam tene, ferventem et frequentem orationem contra quodlibet vitium esse remedium. Similiter frequens doloris et propositi renovatio, sacramentorum frequentatio contra quaelibet peccata hominem defendit. Insuper eleemosyna et misericordiae opera, teste S. Scriptura, Deum propitium reddunt, exstinguunt

poenae peccatis debitae reatum atque gratiam perseverandi facilius conciliant. Quare quo debiliores sunt poenitentes aut minus ferventes ad toleranda duriora, eo magis haec leviora illis commendari et imponi debent.

Ceterum confer, quae postea dicuntur sect. III. cap. III. art. II. § 2 de remediis contra relapsam n. 447 sqq.

Sectio III.

De ministro Sacramenti Poenitentiae.

In pertractandis actibus poenitentis, praecipue vero in tractanda satisfactione, multa jam occurrerunt, quae ministrum ejusve munus concernerent, atque ea occasione data adnotavimus. Sed principale confessarii munus in iis consistit, quae absolutionem a peccatis spectant, atque ad eam rite et secundum Christi voluntatem digne exercendam diriguntur. Gravissimum sane et difficillimum ex sacerdotalibus officiis hic aggredimur, et si qui theologi universim in theologia morali in nimium rigorem aut in nimiam laxitatem declinant, hic propria sedes pravorum fructuum est, quos quaelibet a recta semita deviatio in spirituale detrimentum producit. Quare conandum maxime est, ut probatissimorum scriptorum vestigiis tantum inhaereamus eosque sequamur, qui et doctrina et sanctitate eminere.

Singulis capitibus agemus de ministri potestate; de hujus potestatis et essentialis muneris exercitio; de obligationibus, quae muneris exercitium comitantur; de applicatione diversarum confessarii obligationum et munerum ad diversa poenitentium genera.

Caput I.

De potestate ministri Sacramenti Poenitentiae.

Praeter S. Alph. aliosque laudatos scriptores vide praecipue Laym. *de poenit.* tr. 6 c. 10 et 11; Craisson n. 1515—1560; Müller lib. III. § 136—147; Scavini *de poenit.* cap. 4.

Articulus I.

Notio de potestate ordinis, jurisdictionis, de approbatione.

I. Ad administrandum sacramentum poenitentiae duplex potestas requiritur, ordinis et jurisdictionis. Nam quia *judicium* est, propterea exerceri nequit, nisi a *judice*: sed quia *sacramentum* est, propterea nequit administrari, seu cum gratia conjungi, nisi ab eo, qui ex Christi institutione ut minister instrumentalis a Christo ipso assumitur ad gratiam supernaturalem hominibus communicandam. Porro id fieri non posse nisi a *sacerdote*, qui speciali ordinatione consecratus sit, S. Scriptura et constans Ecclesiae traditio docet. Quod hic ex dogmate summus.